

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Prof. Dr. V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f7.50 per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

III

Tegenwoordig wordt veel gesproken over het paradoxaal karakter der waarheid. Met name meenen sommigen, dat het geformuleerde protestantisme dit paradoxaal karakter erkennen moet, om zichzelf trouw te blijven. Men meent, dat Calvijn het reeds uitgesproken heeft. Vele invloed- en werken hier samen: vooral Karl Barth is hier te noemen; hier te lande heeft Prof. Hattmaier sterk geploet voor erkenning van de paradox in de theologie. „Paradox“ is dan voor hem „een oordeel of redeneering, die blijkbaar in zichzelf tegenstrijdig is.“

De poging van Prof. Hagemis, om zijn opvatting van het paradoxaal karakter der waarheid (doorbreking van de grondwet van het reedsge dinken, terugstelling van het reëlske inzichtstapreupie, A — E) uit de Schritt te bewijzen, moet als ten eenenmale onvolgende worden afgevee.

Het voorbeeld van Prof. Haitjema, die zelf zijn eens gegeven definitie niet vasthield, staat niet alleen. De bespreking van het onderwerp hier en daar laat duidelijk zien, dat het noodzakelijk blijft, voor alles scherp te onderscheiden, en precies te zeggen, wat men nu eigenlijk onder de paradox verstaat. Anders redeneert men elkaar en zichzelf voorbij. Nog een voorbeeld wil ik geven.

A. J. Jenkinson¹⁾ vraagt de aandacht voor het verschil tusschen drie soorten van „paradoxen“ die in de Evangelien zouden te herkennen zijn.

Onder de eerste soort rekent hij die paradoxale uitdrukkingen, die de waarheid zeggen op zulk een manier, dat de hoorder plotseling opschrikt uit zijn dommel en aan het werk gezet wordt door een nieuwe verrassende gedachte, die daar ineens, zonder nadere uitlegging tot hem gebracht wordt. De spreker bedient zich van overdrachtelijke uitdrukkingen, die de aandacht van den hoorder gevangen houden, zijn verbeelding prikkelen; hij vermijdt alle preciese verklaring.

In de tweede plaats vindt Jenkinson in de Evangelien zulke „paradoxen“, die ingaan tegen de overheerschende meening in de dagen waarin Christus sprak en leerde. Men kan rustig op een vulkaan wonen en dan zich verbeelden dat er niets nieuws te beleven valt in zijn omgeving. Maar in het lichaam van den vulkaan werken ongezichte krachten, die straks plotseling met geweld zich een weg naar buiten breken. De uitbarsting breekt dan ineens de rust; ze laat een werking zien, waarvan het bestaan niet vermoed werd en waarvan het oorzakelijk verband niet duidelijk was; ze is onverwacht, onverklaard. Zoo kan men in geestelijken zin rustig voortleven, in de valsche meening, dat zich niets nieuws voordoet; dat men den bodem kent, waarop men leeft. Maar nieuwe ideeën kwamen op en ineens spreken ze zich uit in een onverwacht woord, in een nieuwe leus. Dan is er een klank, die ons paradoxaal dunkt; men hoort, maar begrijpt niet; die dispende ideeën-werking, die de nieuwe gedachten schijpt en in woorden perst, is den rustigen wandelaar volkomen verborgen gebleven. Het „paradox“ is hem ontgaan in zijn wortel; zijn onverwachts eruptie overvalt hem.

Ieder begrijpt, dat het bestaan van zulke zogenoemde „paradoxen" onloochenbaar is. Ze zijn trouwens een onmisbaar genadegoed. Want ze strijden niet tegen de waarheid, doch tegen onze luiheid en komen ons herinneren aan wat we hebben vergeten en veronachtzaamt.

⁴ Art. Paradox in Dictionary of Christ and the Gospel.
Edinburgh, 1908.

Maar — strikt genomen zijn het geen paradoxen.
Ze heeten maar zoo.

En — met wat Prof. Hattjema en Karl Barth e.a. wilden, heeft dit alles natuurlijk niets te maken. Zulke paradoxen komen altijd weer; ze zijn niet slechts in de bijzondere, maar ook in de algemeene openbaring telkens weer te vinden. Er is geen sprake van, dat juist het geloof er mee te doen krijgt; iedere wetenschap ziet ze in haar geschiedenis werkzaam en correctief of revolutionair optreden. En als geschenk van reformatie heeft Christus zulke z.g. paradoxen natuurlijk gesproken²⁾. Ze hebben evenwel niets in zich, dat tegenstrijdig is; deze paradoxen breken niet zichzelf, doch de woorden der menschen. Ze zijn geen conflict, dat de waarheid opent tegen zichzelf, doch tegen de lingen opereeren ze.

Maar de derde groep van paradoxen zijn die, waarbij de waarheid zelf ook al heeft met zijn gehele denken met haar in werking gesteld, ons moeilijk tegenstrijdig dunkt. Twee gedachten staan onverzoend tegenover elkaar en dringen zich beide als waarheid op. Er moet tusschen die twee een dieperliggende eenheid zijn, die ze samen verbindt en toch — we kunnen dat verband maar niet grijpen; de verzoening tusschen de schijnbaar strijdige elementen is ons niet mogelijk.

En hier is het paradox (A ongeveer gelijken zin, als het in onzen tijd ter sprake gebracht wordt.

Heeft Christus het zóó gepredikt?
Kennen de Evangelieën het?
Jenkinson zegt: ja.

En hij heeft zijn „bewijsplaatsen” bij de hand.

Jesus' onderricht — zoo lezen we verbindt
seus in onze ziel een eenvoudigheid, die niet van
deze wereld is, met echt „wereldsche“, aardsche
overlegingen; naïviteit en berekening worden in
zijn tot ons gerichtte woorden van vermaan ver-
bonden. Hij waarschuwt tegen de valsche profeten
die van bunnen roofgierige wolven zijn, al komen
ze in schaapskleederen; men zal ze kennen aan
de vruchten! (Matth. 7:15). En degenen, die hij
zoo tot voorzichtigheid en goed-uit-de-oogen zien
opwekt, worden zelf als schapen onder de wolven
uitgezonden; ze moeten omzichtig zijn als de slan-
gen en oprecht als de duiven (Matth. 10:16). Be-
wustheid en toch naïviteit. Opzettelijkheid en toch
argeloosheid. Tactiek en onbevangenheid. Wolven-
streken kennen, en toch schapen zijn. De slang
kunnen narekenen, en toch simpel als de duif
wezen. Inderdaad, hier blinkt zoo iets als een
paradox: de schare, die spreekwoorden maakt,
heeft dan ook grondig er mee afgerekend, door
te schimpen: zooals de waard is, vertrouwt
hij zijn gasten..., m.a.w. „wie wolven in de
gaten houdt, zal wel geen onnoozel schaapje
wezen“. Insgelijks moeten de discipelen zich wach-
ten voor den zuurdeesem van Farizeeën en Schrift-
geleerden (Matth. 16:6), en dus zeer vergevor-
derde theologen worden, zoo linn, dat ze
de ketters kunnen ontmaskeren. Toch moeten ze
zijn als kinderen (18:2, 3). Maar wat komt er
van die kinderlijke onbevangenheid dan weer te-
recht in den sluwen, berekenenden rentmeester van
Lukas 15:1—12, die toch op een bepaald punt
tot voorbeeld gesteld wordt?

Zoo is er meer, zegt Jenkinson.

Gods goedertierenheid en barmhartigheid (Matth. 5:45, de zon schijnt over goeden en bozen, de regen valt op beiden neer) gast met het strengste oordeel samen; wees Chorazin en Bethsaida! Wees u, Kapernaum! (Matth. 11). De geloovige moet zijn broeder, die dwaalt, niet gauw loslaten, maar hem heel lang blijven zoeken (Matth. 18:15-35), en al maar weer hem vergeven. Ook

• Jekinson wijst hier voor wat de 1e groep betreft op:
 Matth. 5:3 v. 5:39 v., 11:12, 17:20; Lucas 18:25,
 Joh. 13:18-17; Matth. 7:1-6; 10:34-39; Luk. 14:26;
 Joh. 15:12-17; Matth. 5:38-41; 18:21, 22; 6:34;
 25:1 en 13. En wat de 2e groep betreft, Matth. 15:10-20;
 Marcus 2:14-38; 3:1-6; Matth. 23:1-36; 9:9-13; Marcus
 2:15, 16; Lucas 12:1-10; Marcus 10:15; 8:27-38.

moet hij niet den laatsten cent van zijn schuldenaar verlangen; hij moet niet het formeel-zakelijke standpunt innemen. Maar de landheer uit de gelijkenis geeft aan zijn arbeiders precies, wat zakelijk, formeel, afgesproken is; of men één uur werkt, dan wel een vollen dag, maakt voor hem geen verschil: afspraak is afspraak en recht is recht (Matth. 20:1—16). En zegt de heer van de talenten niet hetzelfde tot zijn knechten; werpt hij ook niet den niets-nut, die zijn schuld niet betaalt, in de duisternis? (Matth. 25:14—30). En dan — (men denke hier weer aan Prof. Haitjema), dan loopt er telkens door de evangeliën de dubbele lijn van deze prediking: dat er leven is uit dood, vreugd uit lijden, liefde uit gestrengheid, vrede uit strijd, overwinning uit zelfovergave, zelf-behoud uit zelfverloochening, wereldverovering uit kruisdragen (Luk 14:25—33; Joh. 12:24—26; 16:20—33; 12:32). Van deze paradoxaal klinkende woorden lezen we dan ook bij Jenkinson de erkenning, dat ze ook inderdaad paradoxen in engeren zin zijn: de eene gedachte strejdt tegen de andere. Kenden wij de waarheid in haar volle diepte kennen, dan zouden we de diepere eenheid wel vinden tusschen het een en het ander. Maar we staan nog in den schemer en daarom kunnen we de harmonie nog niet ontdekken — indien ze althans bestaat en gevonden zal worden op Gods tijd.

Het valt niet zwaar, na kennisneming van dit „Schriftbewijs” tot de ontdekking te komen, dat, als het er weer op aan komt, ook hier toch geen sprake is van: doorbreking van de grondwet van het redelijk denken. A is hier toch nog nergens — B gebleken. Paradoxaal (in den zin van tegen-strijdig in zich zelf) is het niet, dat de waarheit en de bewustheid samengaan. Het leven zelf laat zien, dat in menige ziel het zoo geschiedt (mystieken van God en van den duivel leveren beide de voorbeelden). Het is een feit, dat, geheel afgezicht van wedergehoorte en geloof, vele menschenzielen, die twee, reeds in het gewone, natuurlijke leven, sijn verbinden kunnen. Daarom is het stellen van het paradox in de openbaringswaarheid hiermee niet noodig, doch geheel overbodig. Niet de waarheid, doch het leven; niet een bijzondere openbaringswaarheid, doch een algemeene levenswerkelijkheid, laat ons zien, dat God in menschenzielen naiviteit en berekening samenvoegt. Gereformeerden zien hierin een overblijfsel van Gods beeld, want God zelf heeft in Zich zoowel het causale „zien” als het gezicht der eenheid; in Hem is de volkomen verbinding van onmiddellijkheid en distinctie; van synthetisch en analytisch zien. Het is bij Jenkinson toch ook weer een onderstboven keeren van de waarheid. Want de zondige mensch is de leugenachtige, de bedorven mensch, ook in zijn waarneming en onderscheiding. De zondaar kan den zondaar niet onderscheiden. Maar de „geestelijke mensch wordt van niemand onderscheiden, doch hij zelf onderscheidt alle dingen”. Men moet alweer naar 1 Corinthe 2 terug. Is het paradoxaal, dat schapen de wolven onderscheiden? Het zoo paradoxaal zijn, als Christus het omgekeerde leerde. Want de vijfgevoelige mensch neemt alle grofheid waar; de gezonde mensch onderscheidt de ziekte en wagt van een ziekenkamer, waarin toch de patiënten rustig liggen, ondanks de benauwde „atmosfeer”. Christus zegt trouwens: niet de vruchten zullen de schapen de wolven kennen. Eerst achterna, als de resultaten gebleken zijn, zullen Gods naieve kinderen de streken der wolven doorzien; het begon met zien. Het paradox verdwijnt als sneeuw voor de zon. En dat de schapen met de herkenning van de wolven nog wachten moeten tot het eind van hun wolvenwerk te zien komt (in de vruchten), dat is niet, omdat ze zulke schapen zijn, maar omdat ze het nog veel te weinig zijn. Leefden zij dichter bij God, dan zou de intuïtie hen onfeilbaar waarschu-